

Каташинський Є.О.

студент,

Науковий керівник: Миколенко О.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Одеський національний університет

імені І.І. Мечникова

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ

Актуальність зазначеної теми полягає у тому, що на сьогоднішній день інститут присяжних є доволі новим у сучасній судовій системі України. У той же час, він дуже часто залишається поза увагою громадськості та української Феміди загалом. Інститут присяжних можна назвати дієвим механізмом відновлення довіри до судової системи та співпраці представників суддівського корпусу органів із громадськістю [1].

Згідно із ст. 124 Конституції України народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Це положення дублюється у ч. 3 ст. 5 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (надалі – закон № 1402-VIII). Проте лише з прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України), який передбачав участь присяжних у кримінальному процесі, ця концепція переросла «теоретичну стадію» і перейшла у практику [1].

Українська модель інституту присяжних тяжіє до континентальної моделі «змішаного судочинства»: судові асесори та професійні судді розглядають справу колегіально. Сьогодні все ще ідуть дебати щодо того, яка модель є кращою? На думку американського юриста Дж. Лангбейна, обидві моделі є доволі ефективними та відповідають цілям, поставленим перед ними [2].

Склад суду у справах за участі присяжних (двоє професійних суддів і троє присяжних) частково нагадує німецьку модель: Schwurgericht для особливо тяжких злочинів (двоє присяжних і троє суддів) та Schoffengericht для злочинів меншого ступеня тяжкості (двоє присяжних і один суддя) [1].

Відповідно до ст. 61 закону № 1402-VIII присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя. Присяжні мають такі обов'язки: 1) справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи; 2) дотримуватися правил суддівської етики; 3) не розголошувати відомості, які становлять таємницю; 4) виконувати вимоги, встановлені законодавством у сфері запобігання корупції тощо.

Присяжним може бути громадянин України, який досяг 30 років і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду. Юридична освіта не є обов'язковою. Список присяжних затверджується місцевими радами за поданням Державної судової адміністрації України (ст. 65). Наприклад, на сьогодні в м. Одеса діє 43 присяжних, поіменний список яких було затверджено окремим рішенням міської ради м. Одеси для кожного районного суду міста [3].

За загальним правилом суд залучає присяжних до здійснення правосуддя у порядку черговості на строк не більше 1 місяця на рік. Виконання обов'язків присяжного є оплачуваною діяльністю (ст. 68). Залучення присяжних в суді першої інстанції відбувається лише за клопотанням обвинуваченого в межах провадження щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі. До складу суду входять троє присяжних та двоє професійних суддів (ст. 31 КПК).

Перший судовий процес за участю суду присяжних відбувся у 2013 р. у м. Львів по справі громадянина Королівства Марокко Шакіба Отмана, який, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вбив Леона Фрайфельда. Адвокати Отмана заявили клопотання про застосування суду присяжних. До складу присяжних увійшла вихователька дитсадка, паспортистка та пенсіонерка. Присяжні винесли виправдальний вирок, судді визнали його винним [4]. Отмана було у залі суду звільнено з-під варти. Проте вже в 24 липня 2014 р. Апеляційний суд Львівської області засудив Отмана до 15 років позбавлення волі за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК [5]. Ухвалою ж колегії суддів судової палати у кримінальних справах ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 травня 2015 р. касаційна скарга була залишена без задоволення, а вирок суду апеляційної інстанції залишено без змін [6]. Інформація про подання заяви про перегляд рішення Верховним Судом України наразі відсутня.

Однак, як свідчить статистика Верховного Суду України, на сьогодні інститут присяжних залишається поза увагою як громадськості, так і української Феміди загалом.

Рік	Кількість справ, розглянутих судом присяжних в порядку ч. 3 ст. 31 КПК	Кількість проваджень із постановленням вироку, усього	Процентне співвідношення
2013 [7]	29	135 тис.	0,021%
2014 [8]	42	103,6 тис.	0,04%
2015 [9]	42	96 тис.	0,043%
2016 [10]	51	79,8 тис.	0,063%
I півріччя 2017 [11]	14	40,8 тис.	0,034%

Але які ж причини такого явища? Заступник голови ВССУ з розгляду цивільних та кримінальних справ С. Кравченко переконаний, що проблема полягає: 1) в недоліках в законодавстві, відсутності уніфікації; 2) в небажанні громадян брати участь у кримінальному судочинстві в якості присяжних; 3) в обмеженій підсудність справ, які розглядаються судом присяжних [12].

«Громадяни невдоволені судовою системою, проте розділяти відповідальність та відкритість судів не бажають», – заявив С. Кравченко. Вирішенню проблеми посприє розширення переліку справ, які розглядаються за участю присяжних та збільшення кількісного складу суду присяжних [12].

Таким чином, слід підкреслити, що на сьогоднішній день в Україні суд присяжних не є поширеним. Однак саме він є найбільш ефективним механізмом відновлення довіри до судової влади. Впроваджена система суду присяжних потребує доопрацювання. Ця проблема обумовлена недоліками в законодавстві, оскільки на сьогодні були здійснені лише поверхневі зміни. Також існують проблеми у формуванні списку присяжних та небажанні самих людей брати участь у цьому процесі.

Повноцінне функціонування у нашій державі такого інституту з урахуванням досвіду країн Європи та США, де суд присяжних зарекомендував себе як об'єктивний та дієвий, дасть змогу не лише відновити довіру до судової системи, а й забезпечити змагальність судового процесу, підвищити рівень професійності сторін при розгляді справи у суді.

Список використаних джерел:

1. Дронова К. Суд Присяжних в Україні. VoxUkraine. 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2015/07/20/jury-in-ukraine-ukr/>. – Назва з екрана.
2. Langbein J. Mixed Court and Jury Court: Could the Continental Alternative Fill the American Need? Yale Law School Legal Scholarship Repository. 1981. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1531&context=fss_papers. – Назва з екрану.
3. Про затвердження списку народних засідателів Суворовського районного суду м. Одеси. Рішення Одеської міської ради № 246-VII від 03.02.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://omr.gov.ua/ru/acts/council/80108/>. – Назва з екрану.
4. Вирок Личаківського районного суду м. Львова № 463/615/13-к від 04 березня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37461777>. – Назва з екрану.
5. Вирок Апеляційного суду Львівської області № 1-кп/463/4/14 від 24 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39879760>. – Назва з екрану.
6. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5–818км15 від 28 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44506038>. – Назва з екрану.
7. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2013 р. (за даними судової статистики). URL / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/264C5A022472BB31C2257D1900315B8D](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/264C5A022472BB31C2257D1900315B8D). – Назва з екрану.
8. Аналіз стану здійснення судочинства судами загальної юрисдикції у 2014 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/08D6D81633314B66C2257E99003B23F0](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/08D6D81633314B66C2257E99003B23F0). – Назва з екрану.
9. Аналіз стану здійснення судочинства в 2015 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282). – Назва з екрану.

10. Аналіз стану здійснення судочинства в 2016 р. (за даними судової статистики) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FC0243F91293BFEEC22580E400478576](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FC0243F91293BFEEC22580E400478576). – Назва з екрану.

11. Статистичний збірник «Загальні показники стану здійснення судочинства в Україні у I, II кварталах та I півріччі 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/F2E1A4A6EC115104C225812F00273F94](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/F2E1A4A6EC115104C225812F00273F94). – Назва з екрану.

12. «Попри невдоволення судовою системою, громадяни утримуються від участі в суді присяжних» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/popri_nevdovolennja_sudovoju_sistemoju_gromadjani_utrimujutsja_vid_uchasti_v_sudi_prisjazhnih_zastu.html. – Назва з екрану.

Лучінська М.С.

аспірант,

Науковий керівник: Яновська О.Г.

доктор юридичних наук, професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОРЯДОК УХВАЛЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ»

У КПК України міститься три стандарти доведення (переконання), які на даний час є загальноприйнятими у світовій практиці: 1) це обґрунтована підозра (ч. 2 ст. 177 КПК); 2) переконання поза розумним сумнівом (ч. 2 ст. 17 КПК); та 3) достатні підстави/докази.

Беручи до уваги наведені стандарти мусимо відмітити, що багато чого для них є спільним, зокрема в інтерпретації із сукупністю положень щодо того, що «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи» (ч. 4 ст. 17 КПК). Виходячи із цього, суд бере до уваги увесь масив наданих доказів та оцінює їх, відштовхуючись від такого психологічного аспекту, як «внутрішнє переконання» (ч. 1 ст. 94 КПК), а також враховуючи додаткові чинники, які визначені КПК України як такі, які є обов'язковими при вирішенні тих чи інших питань. З іншого боку, процедура «фактичного доказування» складена та містить у собі функціональний комплекс процедур, які наділені такими процедурними компетенціями, як «просіювання», «зважування» фактів, «аналітична дія», до кінцевого результату – «встановлення істини» [4, с. 82]. Відштовхуючись від цього, можна стверджувати, що ухвалення судового рішення за дотриманням критерію поза розумним сумнівом, відбувається теж зі свого роду «просіюванням» пропонованих до розгляду доказів. Також можна додати, що ухвалення судового рішення, без сумніву, – «полегшення совісті» суду поза розумним сумнівом.

Варто констатувати, що КПК України не надає чіткого визначення переконанню «поза розумним сумнівом». Однак, Європейський суд з прав людини, у своїх коментарях та роз'ясненнях, неодноразово зазначає та